

СТАНОВИЩЕ

от доцент Георги Цанков, председател на Научното жури
за провеждане на публична защита на дисертационния труд
на редовния докторант Димитър Александров за придобиване
на образователната и научна степен „доктор”, Направление „Сравнително
литературознание”

Тема на дисертацията: „Фикционални репрезентации на постчовешкото в
постмодерния роман дистопия в литературата
на Северна Америка и Канада: Филип К.Дик, Уилям Гибсън,
Маргарет Атууд

Познавам труда на докторанта Димитър Александров от ранните му редакции. При обсъждането в направление „Сравнително литературознание” и в специални разговори му бяха направени немално забележки и сега откривам, че той е положил много сериозни усилия да подобри написаното, съобразил се е с повечето от съветите. Дисертацията се състои от увод, пет глави и заключение. Интересно е и приложението „Дистопията в България”, което обаче може да бъде доста по-обширно и аналитично.

Темата е много важна, тъй като Александров изследва дистопията, за да се докосне до голямата литературна и философска тема за постхуманизма или постчовешкото, така значима в съвременния свят, който отчаяно се бори за оцеляване. Авторът споделя разбирането за дистопията на Том Мойлан, който твърди, че тя съдържа войнствен песимизъм, епос и отвореност. Правилно е, че терминът „дистопия” е особено подходящ за деидеологизирания период на постмодернизма, който приема нещастieto на човека не само и не главно като резултат от провалени идеи, а като „част от епохата на постхуманизма или постчовешкото”. Много сполучливо са избрани романите, използвани като емпиричен материал. За първи път в нашето литературознание се прави задълбочен анализ на произведенията на първия голям изследовател на корпоративната култура в литературата Филип Дик, на бащата на „киберпънка” Уилям Гибсън, както и на една от най-значимите съвременни канадски белетристски Маргарет Атууд, като при това са представени неиздадените ѝ на български език романи „Разказът на слугинята”, „Орикс и Крейк” и „Годината на потопа”. От особено значение за модерното мислене е, че литераторът коментира отношението на въпросните писатели към темите за властта, човешката индивидуалност и цивилизация в контекста на постмодернизма. Особено внимание е отделено на „киберпънка”, който проучва връзката между научнотехническият прогрес и „ъндърграунда” на съвременното общество.

Мнозина изследователи, не само литератори, но и политолози, философи, естети, са се опитвали да осмислят въздействието на филмовата трилогия „Матрицата” върху модерния индивид, която обобщава идеите, обсъждани в дисертацията. Със средствата на литературния анализ Александров дава доста сполучливи отговори на много от най-важните въпроси. Изследването си авторът подкрепя с теориите на някои от най-значимите философи на нашето време, сред които са Мишел Фуко, Делюз и Гатари, но особено внимание обръща на идеите на Жан Бодриар, изразени в книгите му „Системата на предметите”, „Илюзията за края” и „Simulacra and Simulation”. Естествено, представените в дисертацията произведения се развиват в епохата на описаната от Лиотар девелвация на „великите разкази” – тази инфлация на предишните митове води до осмисления от Бодриар ефект на изчезване на реалността: в съвременността действителността се подменя от „мрежа от симулакруми” – самодостатъчни знакови комплекси, които нямат връзка с реалността. Всичко това убедително присъства в анализирания роман и е отлично анализирано от Александров. Така например, той правилно посочва, че Филип К. Дик е важен за дистопичната традиция поради дълбокото си философско отношение към човека и техниката, методите на власт и развитието на цивилизацията. Той отдава значимото и на изолираната територия на нечовешкото, на отчуждението в семейството, на характеристиките на постмодерното зрелище.

„Невромантик” на Уилям Гибсън имаше добър прием и в България. Изследването на този роман ни дава възможност да уточним, че киберпънкът е културно и философско явление, преди да стане литературно. Дисертантът доказва, че макар машината да действа зловредно на човека, той е безсилен срещу нейното влияние, тъй като пътят му вече завинаги е свързан с пътя на техниката. Анализът на този роман дава възможност на Александров да приложи към него и класификацията на предметното ни обкръжение, предприета от Бодриар. Това са все въпроси, които изключително много вълнуват съвременното човечество и затова можем да приемем, че приносът на дисертацията е не само литературоведски, а и философски, и социологически.

Така например толкова съществените теми за феминизма и за биотехнологиите са основополагащи за творчеството на канадката Маргарет Атууд. С удоволствие прочетох страниците, посветени на феминистичната ѝ дистопия „Разказът на слугинята”, може би най-добрият роман за властта на женското тяло и контролът над женското съзнание в постмодерната епоха. Романите „Орикс и Крейк” и „Годината на потопа” ни отвеждат към друг исторически период на дистопията – на несигурността и параноята на Америка и света след ужасяващия 11 септември. Дисертантът вижда в образа на Крейк „своеобразен капитан Ахаб на постчовешката наука, на религиозния фундаментализъм и на

осмислянето на човешкото съществуване чрез религията, на наблюдението и медийното отразяване на кризата”. Авторът не забравя да ни напомни и за толкова важната за всички нас възможност за излизане от задънената улица – той я открива пак в романите на Атуд – това е вярата във възможността за човешка близост, в чудото на приятелството.

Дисертацията на Димитър Александров несъмнено страда и от определени недостатъци. Доста са стиловите граповини, срещат се дори и правописни грешки. Досадни са известни повторения, които откриваме в увода и в отделните глави. Неизбежно е и това, че някои теми са само маркирани, но аз се надявам, че в подготовката на труда за книга, каквато несъмнено заслужава да излезе, недостатъците ще бъдат избегнати.

Всичко споменато дотук ми дава основание да не се съмнявам в приносния характер на предложения дисертационен труд, който въвежда в сравнителното ни литературознание ценна новооткрита проблематика, така че, въпреки споменатите недостатъци, изследването е необходимо и много полезно. Предстои обаче докторантът да представи своите аргументи относно направените забележки. Препоръчвам на уважаемото жури да присъди на Димитър Александров образователната и научна степен „доктор”.

29.09.2014 г.

София

доцент Георги Цанков